

Revize vzdělávacího obsahu bezpečnostní problematiky pohledem klíčových aktérů kurikulární reformy

MIROSLAVA KOVAŘÍKOVÁ

Abstrakt: Text pojednává o problematice začlenění bezpečnostní problematiky do Rámcových vzdělávacích programů v ČR v aktuálně probíhající revizi kurikula. Článek prezentuje data z kvantitativní výzkumné studie realizované v lednu 2023 metodou dotazníku. Výběr respondentů byl specifický, zařazeni byli učitelé základních a středních škol, kteří se výuce bezpečnostních témat aktivně věnují v praxi a jednou z jejich profesních aprobací je Výchova ke zdraví. Kritéria výběru splnilo 298 z celkového počtu 438 respondentů, kteří byli zařazeni do vyhodnocení. V textu je nastíněn vývoj kurikula bezpečnostních témat v historickém kontextu koncepčních změn v systému vzdělávání.

Cíle – Výzkumná studie si klade za cíl odhalit názory učitelů na probíhající kurikulární reformu v oblasti výuky bezpečnostních témat. Dalším cílem je zjistit vztah mezi hodnocením důležitosti výuky a náročnosti na přípravu učitelů na výuku a hodnocením vlastní kompetentnosti v dané oblasti.

Metody sběru dat – Pro potřeby výzkumné studie byl zvolen kvantitativní typ šetření. Použitou metodou sběru dat byl dotazník.

Metody analýzy dat – Byla provedena primární analýza jednotlivých otázek a následně i sekundární analýza výsledků. K vyhodnocení otázek byly použity statistické metody Mannův–Whitneyho U-test a Spearmanův korelační koeficient.

Výsledky a závěry – Ukázalo se, že učitelé hodnotí bezpečnostní témata jako důležitá pro připravenost žáků pro život a zařazení této problematiky do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, resp. Člověk, jeho zdraví a bezpečí, hodnotí jako správné rozhodnutí. Mezi 15 sledovanými tematickými okruhy existují rozdíly ve vnímání důležitosti témat. K nejméně důležitým tématům patří podle oslovených respondentů téma živelních pobrom ve světě a téma obrany státu. I tak ale zůstává jejich průměrné hodnocení důležitosti vysoké: 7,1 a 7,3 z 10 možných bodů. Je tedy zřejmé, že jsou učitelé považována za témata patřící do vzdělávání. Ukázalo se, že tato témata jsou také respondenty nejčastěji navrhována jako rozvíjející učivo. Dále bylo zjištěno, že hodnocení vlastní kompetentnosti výuky ve sledovaných tématech vzrůstá s délkou pedagogické praxe, s výjimkou tématu ochrana obyvatelstva. Téma obrany státu hodnotí respondenti jako jedno z obtížných na přípravu a uvádějí i nízké hodnocení kompetentnosti k výuce.

Klíčová slova: revize; kurikulum; bezpečnostní témata, učitelé

Úvod

Otázka bezpečnostních témat se může zdát jako téma specifické, úzké a ne až tak podstatné pro vzdělávání. Tento pohled však nerespektuje vývoj lidské civilizace a moderní společnosti, které kladou na reflexi bezpečnosti výrazně jiné požadavky. Bezpečnostní problematika odpovídá potřebám společnosti v současné etapě jejího vývoje. Konceptualizace bezpečnostní problematiky se bude vyvíjet směrem k sociologickým, ekonomickým, ekologickým a informačním souvislostem. Četné zahraniční studie v otázkách bezpečnosti na školách (Brooks, 2017; May, 2018; Mayer & Jimerson, 2019) poukazují na celostní chápání bezpečnostního faktoru civilizace (Sak, 2018). Prvky společenských systémů jsou vzájemně provázané, pokračuje proces globalizace (Eichler, 2009) s environmentálními a sociálními dopady včetně migrace (Huber, 2016). Technologický rozvoj přináší nové informační a kybernetické hrozby. Komplexnost bezpečnostních témat se dotýká mnoha vzdělávacích oblastí a dílčích vzdělávacích oborů. Bezpečnostní hrozby mají své geografické, historické, společensko-kulturní, politické a další souvislosti. Z tohoto pohledu je zřejmé, že bezpečnostní témata nelze vyjmout z jednotlivých oborů a soustředit celou problematiku do jednoho vzdělávacího oboru. Jak ale ukazuje opakované šetření České školní inspekce (ČŠI, 2016, 2017), je zároveň nutné tuto problematiku v Rámcových vzdělávacích programech pevně ukotvit s jasně vymezenými očekávanými výsledky učení

a důslednou mezioborovou spoluprací. Bezpečnostní témata jsou také součástí programů a projektů ochrany a podpory zdraví vědní disciplíny psychologie zdraví (Kebza, 2013; Mareš, 2012).

Pro potřebu výzkumu bylo nutno téma bezpečnosti ve škole a ve vzdělávání zúžit. Vymezení bezpečnostních témat pro potřeby této studie je dáno obsahovým vymezením této problematiky v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) vzhledem ke stanoveným cílům výzkumného šetření (MŠMT, 2021). Jedná se o témata: ochrana člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, dopravní výchova, příprava občana k obraně státu, zdravotní příprava, prevence kriminality, boj proti terorismu a extremismu. Na tato základní bezpečnostní témata nově navazuje téma kybernetické bezpečnosti a schopnosti správně vyhodnocovat získané informace na základě proběhlé revize RVP ZV v digitální oblasti (MŠMT, 2023). V aktuálně probíhající revizi kurikula je navrhováno propojení problematiky zdraví a bezpečí v jednu vzdělávací oblast nazvanou Člověk, jeho zdraví a bezpečí (tamtéž).

Přestože panuje shoda o potřebě vzdělávání v bezpečnostních tématech žáků i jako součást pregraduální přípravy učitelů, samotné vymezení názvu vzdělávací oblasti je výsledkem déletrvající diskuse (Šíman, 2016). Vztah k výuce bezpečnostních témat je v České republice ovlivněn i historií, vývojem branné výchovy a možnými konotacemi (Kyselák & Rožňák, 2022). Byla by škoda nevyužít možnosti, které revize kurikula přináší, a soustředit

se pouze na vzdělávací obsah. Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci v dokumentu *Occupational safety and health and education: a whole school approach* již roce 2013 doporučuje celoškolský přístup k problematice zdraví, bezpečnosti a pohody (EU-OSHA, 2013). Celoškolský přístup vyžaduje nejenom diskusi nad obsahem výuky, ale soustředí se i na učební prostředí, které by mělo být zdravé (v holistickém pojetí), bezpečné a rozvíjet celkový wellbeing všech aktérů vzdělávacího procesu (MŠMT, 2021). Tento přístup vyžaduje celkovou změnu v kultuře vzdělávacích institucí s podporou managementu školy, rodičovské veřejnosti a celé společnosti (Dunlap, 2013; Mayer & Jimerson, 2019). Zdraví člověka je z vnějších faktorů ovlivnitelné především životním stylem, ale bezpečnost člověka je ovlivněna především životním způsobem celé společnosti, která je tvořena činnostmi přesahujícími dimenzi jedince (Sak, 2018). Edukace v oblasti zdraví a bezpečí bude vždy vyžadovat multidisciplinární a multidimenzionální přístup.

1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Vývoj kurikula bezpečnostních témat v historickém kontextu koncepčních změn v systému vzdělávání

Vývoj edukace v oblasti bezpečnostních témat odráží vývoj vnímání bezpečnostních hrozeb na území našeho státu

v kontextu historických událostí (Smolík, Šmíd et al., 2010). Vývoj společnosti přináší proměny bezpečnostního prostředí, což vyžaduje hledání nových forem a metod k zajištění základních hodnot člověka (Timm, 2019). Bezpečnostní věda reflektuje rizika, která s sebou přináší rozvoj civilizace, a poskytuje konceptuální rámec pro teorii i praxi bezpečnostní problematiky (Porada & Holcr, 2011). Cílem kapitoly není poskytnout historicky úplný přehled vývoje výuky této problematiky, ale poukázat pouze na základní významná rozhodnutí ovlivňující školy v kontextu doby.

První snahou o zajištění fyzicky zdatných odvedenců do armády je zavedení výuky tělocviku do škol v důsledku vzniku všeobecné branné povinnosti v roce 1868. Po vypuknutí první světové války dochází k výrazné militarizaci chlapeckého tělocviku, zejména na středních školách zavedením jednotek tzv. junobraný. V podstatě se jednalo o vojenskou přípravu. V témže roce byla na všech školách také zavedena vojensko-vlastenecká výchova (Šimek & Halířová, 2021). Po vzniku Československa dochází v roce 1923 k zavedení občanské nauky kvůli posílení vlastenectví.

V roce 1937 byl přijat zákon o branné výchově (Chlábková & Mazal, 2008). Školní branná výchova tvoří pouze dílčí součást celkové branné výchovy člověka. Z dnešního pohledu je zajímavé, že obsahovala část mravní, naukovou a tělesnou. Nauková složka byla tvořena brannými akcenty v jednotlivých vyučovacích předmětech (Šimek a Halířová, 2021).

Po událostech roku 1948 dochází k zásadní změně v pojetí výuky bezpečnostních témat. V roce 1951 došlo k vydání zákona o branné výchově (zákon č. 92/1951 Sb.), který svým zpolitizováním bezpečnostních témat na dlouhou dobu ovlivnil postoje ke vzdělávání v této oblasti. V roce 1973 byla ustanovena povinná výuka branné výchovy na základních a středních školách. V osmdesátých letech se branná výchova na základních školách uskutečňovala jako integrovaný víceoborový předmět. Jako samostatný povinný předmět zůstala branná výchova pouze na středních školách. V roce 1991 došlo ke zrušení branné výchovy a do roku 1997 neprobíhalo v dané oblasti žádné vzdělávání.

V roce 1999 vydalo MŠMT pokyn, který ukládal všem školám poskytujícím základní a střední vzdělávání začlenit od 1. 9. 1999 tuto problematiku do výuky (MŠMT, 1999). V roce 2003 došlo v důsledku povodní z roku 2002 k začlenění problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávání (Kovářiková & Marádová, 2020). Na základě tohoto pokynu byla problematika ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí rozpracována do jednotlivých rámcových vzdělávacích programů. Učivo týkající se ochrany člověka za běžných rizik i mimořádných událostí v RVP ZV (MŠMT, 2005) bylo rozloženo do několika vzdělávacích oblastí, klíčová je oblast Člověk a zdraví. Úpravy RVP ZV v roce 2013 spočívají mimo jiné v rozšíření témat týkajících se ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, dopravní

výchovy, ochrany zdraví a první pomoci, prevence kriminality, boje proti terorismu a extremismu a nově byla zařazena témata přípravy k obraně státu. Tyto změny jsou platné od 1. 9. 2013 doposud (MŠMT, 2013).

Účelem úprav bylo na bezpečnostní témata více upozornit, doplnit a zdůraznit jejich důležitost. Přijaté úpravy však nenaplnily očekávání (Tupý, 2018). V aktuálně řešené tzv. velké revizi kurikula neexistuje meziresortní shoda o rozsahu a obsahu vzdělávání v této oblasti. Pro úspěch probíhající tzv. velké revize v oblasti bezpečnostních témat je důležité získat učitele pro dané změny, vymezit jádrové a rozvíjející učivo, nastavit míru meziresortní spolupráce při realizaci výuky. V závěrečném rozhodování o obsahu a rozsahu plánovaných změn by tedy měl být brán zřetel na názory samotných nositelů těchto změn, učitelů z praxe. Souhlasný postoj učitelů k bezpečnostní problematice a jejich spoluúčast na tvorbě kurikula jsou důležitým předpokladem úspěchu probíhající reformy.

1.2 Analýza školního vzdělávání ve sledovaných tématech v ČR

Začlenění výchovy ke zdraví a bezpečnostních témat do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (MŠMT, 2005) je nesporně významným počinem pro rozvíjení zdravotní a bezpečnostní gramotnosti v resortu školství. Legislativní zakotvení projektovaného kurikula však ještě neznamená, že predikované cíle budou v pedagogické praxi

skutečně naplňovány. Implementace zamýšleného kurikula do činnosti škol vyžaduje především zajištění odpovídajících podmínek pro jeho realizaci. Otevřenou otázkou tedy zůstává, do jaké míry projektované kurikulum výchovy ke zdraví a bezpečí (pojetí, cíle, obsah a organizační rámec) vymezené v RVP ZV může být zárukou požadované kvality vzdělávání. S jakým výsledkem se podařilo provést transformaci projektovaného kurikula státní úrovně do roviny školního kurikula (tj. implementaci výchovy ke zdraví a bezpečí do školních vzdělávacích programů)? Jak jsou realizovány cíle výchovy ke zdraví a bezpečí ve výukovém procesu? Na základě jakých kritérií je zjišťována kvalita edukace a s jakým výsledkem? Odpovědi na tyto otázky jsou klíčové pro probíhající revizi kurikulárních dokumentů.

V průběhu posledních deseti let byla realizována řada studií, které dokumentují aktuální situaci v dané oblasti. V rámci tematického šetření České školní inspekce ve školním roce 2012/2013 byly sledovány organizační, materiální a personální podmínky pro realizaci výchovy ke zdraví, průběh výuky, zájmové vzdělávání, motivační akce, zapojení škol do projektů a rozvoj partnerských vztahů škol s různými subjekty. Pozornost byla věnována také vhodným stravovacím návykům, dopravní výchově a prevenci rizikového chování (ČŠI, 2014). Potěšující je zjištění, že se základní školy ve většině případů zaměřovaly na problematiku zdraví a zařazovaly v 70 % na 2. stupni samostatný vyučovací předmět *Výchova ke zdraví*, což odpovídá i výsledkům dalších provedených šetření

(Tupý, 2008; Mužíková, 2010; Marádová, 2011 aj.).

V roce 2015/2016 provedla Česká školní inspekce šetření v oblasti vzdělávání v bezpečnostních tématech v předškolním, základním a středním vzdělávání (ČŠI, 2016). Bylo zjišťováno, v jakých bezpečnostních tématech školy žáky vzdělávají, jakým způsobem bylo vzdělávání v jednotlivých tématech v rámci jednotlivých školních vzdělávacích programů organizováno, do kterých předmětů nebo vzdělávacích oblastí a jakým způsobem byla daná bezpečnostní témata zařazována, jaké byly aprobace pedagogů, kteří se ve větší míře podíleli na vzdělávání v příslušných tématech, jaké tematicky zaměřené vzdělávací programy a kurzy pedagogové absolvovali, jaké pomůcky a materiály zpracované externími dodavateli, jako je např. Hasičský záchranný sbor, Ministerstvo vnitra, BESIP (oddělení ve struktuře Ministerstva dopravy) nebo Ministerstvo obrany, učitelé při výuce používali, jestli si pro výuku připravovali nebo zajišťovali nějaké odborné materiály sami, s jakými subjekty na vzdělávání spolupracovali, jaké metody a formy byly při výuce užívány, jaké druhy akcí a praktických cvičení školy při vzdělávání v příslušných tématech organizovaly, jakým způsobem byly ověřovány znalosti dětí a žáků v daných oblastech nebo do jaké míry si děti a žáci znalosti a dovednosti v jednotlivých bezpečnostních tématech osvojili. Z rozboru výsledků inspekční činnosti lze shrnout následující závěry: Školy se výuce bezpečnostních témat věnují, ale výuka nepokrývá adekvátně všechna témata. Inspek-

ce dále doporučila směrem k terciárnímu vzdělávání a celoživotnímu vzdělávání podporovat začleňování bezpečnostních témat do pregraduální přípravy učitelů a podporovat další vzdělávání pedagogických pracovníků ve všech bezpečnostních tématech (tamtéž).

Na výše citovanou inspekční zprávu navazuje šetření provedená ve školním roce 2016/2017. Jde o výběrové šetření výsledků žáků na úrovni 5. a 9. ročníků základních škol. Výsledky šetření byly zveřejněny v listopadu 2017 (ČŠI, 2017). Obsahem šetření byly na 1. stupni ZŠ (v 5. ročníku) vybrané vzdělávací oblasti a obory, mimo jiné i Člověk a jeho svět. Na 2. stupni ZŠ (v 9. ročníku) byly sledovány výsledky ve vybraných vzdělávacích oblastech a oborech, tedy i ve výchově ke zdraví a v ochraně člověka v rizikových situacích. Výsledky žáků v této oblasti zůstaly za očekáváním. Požadovaná, očekávaná (minimální) úspěšnost byla stanovena na hodnotu 67%. Celková průměrná úspěšnost dosažená žáky v celém testu byla jen 60%. Z výsledků šetření tedy vyplývá nutnost věnovat větší pozornost všem tematickým okruhům dané problematiky.

Na základě provedených šetření vydalo Generální ředitelství hasičského záchranného sboru *Zprávu o výsledcích analýzy současného stavu výuky bezpečnostních témat ve školách* (GRHZS, 2017). K významným závěrům patří formulování požadavku na systém přípravy budoucích pedagogů v oblasti bezpečnosti a s tím související rozvoj didaktiky oboru bezpečnostních témat. Právě příprava učitelů je

v posledních letech všeobecně považována za klíčový faktor, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje kvalitu školního vzdělávání. Některé výzkumy prokázaly, že má větší vliv na vzdělávací výsledky žáků než např. kvalita kurikula nebo materiální podmínky a vybavení škol (Spilková, 2010). Pro podporu výuky bezpečnostních témat v rámci předškolního, základního a středního vzdělávání schválila vláda České republiky v roce 2011 na základě usnesení č. 734 materiál *Začlenění tematik Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova do studijních programů pedagogických fakult* (GRHZS, 2011) s cílem připravit kvalifikované učitele kompetentní k výuce předmětné problematiky.

Dílejší výzkumy realizované zejména na Pedagogické fakultě MU (Mužiková, 2010) a na Pedagogické fakultě UK (Marádová, 2008a, 2008b, 2009) zaměřené na formu kurikula výchovy ke zdraví a jeho transformaci do školních vzdělávacích programů i do edukační reality škol odhalují, že realizace cílů vymezených v kurikulárních dokumentech je ve školách zatížena mnoha problémy. Z nich je třeba připomenout nízkou časovou dotaci doporučenou učebním plánem, vysokou neaprobovanost učitelů a nepostačující zajištění organizačních a materiálních podmínek pro výuku výchovy ke zdraví a bezpečnostních témat. Problémem také zůstává odpovídající akceptace oboru Výchova ke zdraví jak na úrovni společensko-politické (promítající se například do nízké časové dotace přidělené tomuto oboru), tak i v oblasti školní praxe, kde

nejsou vytvářeny odpovídající podmínky pro realizaci obsahu vzdělávání výchovy ke zdraví a bezpečí. Jedním z důvodů nízké prestiže výchovy ke zdraví a bezpečí může být obsahová šíře tohoto oboru a nekonkrétnost očekávaných výstupů vzdělávání. Ukazuje se, že doposud nebylo nalezeno optimální řešení pro výuku bezpečnostních témat v systému vzdělávání. Dosažení očekávané úspěšnosti ve sledovaných oblastech lze naplnit pouze při pravidelné, systematické výuce zaměřené na výchovu ke zdraví a bezpečnostní témata s nutnou podporou koncipované oborové didaktiky výchovy ke zdraví a bezpečí v pregraduálním přípravě budoucích pedagogů.

2. VÝZKUMNÁ STUDIE

Toto výzkumné šetření se z výše uvedených důvodů – probíhající revize vzdělávací oblasti Člověk, jeho zdraví a bezpečí – zaměřuje na zjištění názorů učitelů k revizi kurikula v oblasti bezpečnostních témat. Jedná se o učitele, kteří aktuálně tuto problematiku vyučují na základních a středních školách. Prezentována je pouze ta dílčí část šetření, která obsahově odpovídá změnám v kurikulu ve sledované oblasti. Šetření probíhalo na katedře pedagogiky Univerzity Karlovy a bylo podpořeno projektem Cooperatio-Subject Specific Education Research. Výzkumné pole bylo vymezeno hranicemi didaktiky výchovy ke zdraví a bezpečí, východiskem je postojově zaměřený přístup učitelů k rozvoji bezpečnostních kompetencí a bezpečnostní gramotnosti. V takto definovaném rámci je pozornost věnována

především hodnocení bezpečnostních témat z pohledu důležitosti pro vzdělávání jedince a také hodnocení subjektivní kompetentnosti k výuce bezpečnostních témat.

2.1 Výzkumné cíle a otázky

Výzkumným cílem šetření bylo zjistit vztah mezi hodnocením zařazení bezpečnostní problematiky do kurikula základních a středních škol a hodnocením důležitosti bezpečnostní problematiky pro vzdělávání jedince. Dalším cílem bylo zjistit názory respondentů na vymezení základního a rozvíjícího učiva bezpečnostní problematiky a v neposlední řadě také hodnocení vlastní kompetentnosti k výuce těchto témat. Tyto výzkumné cíle reflektují tři výzkumné předpoklady:

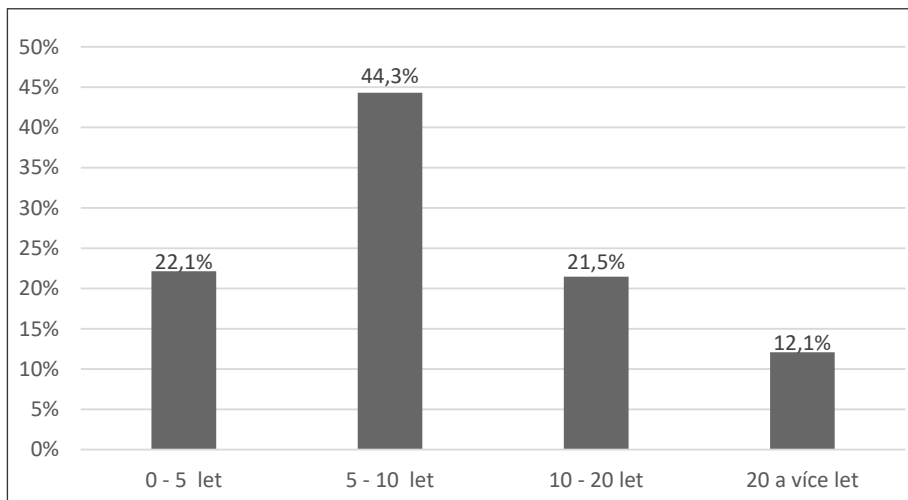
1. Zařazení bezpečnostních témat do vzdělávacího obsahu Výchovy ke zdraví hodnotí jako správné rozhodnutí respondenti, kteří hodnotí bezpečnostní problematiku jako důležitou pro vzdělávání jedince (přípravenost pro život).

2. Bezpečnostní témata respondenty hodnocená jako potřebná pro zařazení do základního učiva jsou více považována za témata základního učiva.

3. Hodnocení subjektivní kompetentnosti k výuce bezpečnostních témat je závislé na délce pedagogické praxe.

2.2 Výzkumný vzorek

Výzkumné šetření bylo realizováno v prosinci 2022 a lednu 2023. Výběr respondentů byl podmíněn současným pů-

Obr. 1 Počet let pedagogické praxe

sobením ve školní praxi, aktuální výukou výchovy ke zdraví a bezpečnostní problematiky a vystudovaným oborem Výchova ke zdraví. Z celkového počtu 430 respondentů bylo do vyhodnocení zařazeno 298 respondentů, kteří splnili kritéria výběru. Sledování učitelů v 80,5 % případů (240 osob) pracují na základních školách, 11,4 % (34 osob) učitelů pak na středních školách. Ostatní respondenti uvedli kombinaci úvazků na základní a střední (vysoké) škole. Sledována byla i délka pedagogické praxe respondentů (obr. 1).

Použité metody

Kvantitativní šetření bylo provedeno metodou dotazníku. K vyhodnocení otázek byly použity statistické metody: Mannův–Whitneyho U-test a Spearmanův korelační koeficient.

Mannův–Whitneyho U-test pro dva nezávislé výběry je používán k ověření shodné úrovně dvou malých výběrů z neznámých rozdělení, tj. výběrů nepocházející z normálního rozdělení, kdy není možné použít klasický parametrický test o shodě středních hodnot. Testová hypotéza sleduje shodu mediánů nebo shodu úrovně rozdělení. Tento test je založen na uspořádání všech zjištěných hodnot podle velikosti, je tedy použitelný i pro pořadové proměnné. Testovanou hypotézu ověřuje pomocí porovnaní výsledné p-hodnoty s hladinou významnosti, která je nejčastěji $\alpha = 5\%$. V případě, že p-hodnota je vyšší než námi stanovená hladina významnosti, testovanou hypotézu o shodné úrovni ve sledovaných skupinách nezamítáme (Pecáková, 2011).

Spearmanův koeficient pořadové korelace. Korelační koeficient jsou míry těsnosti či síly závislosti:

$$r_{xy} = \frac{s_{xy}}{s_x s_y},$$

kde s_{xy} je kovariance, s_x a s_y jsou směrodatné odchylky nezávisle a závisle proměnné. Kvadrát korelačního koeficientu je koeficient determinace, který specifikuje vynásobením 100, z kolika procent je závisle proměnná vysvětlena nezávisle proměnnou, zbytek do 100 procent je dán ostatními neznámými faktory.

Test korelačního koeficientu pro ověření nulové hypotézy (nezávislost veličin X a Y) má tvar

$$t = \frac{r_{xy}}{\sqrt{\frac{1-r_{xy}^2}{n-2}}},$$

kde n je počet pozorování. Testové kritérium má Studentovo t -rozdělení s počtem stupňů volnosti $f = n-2$. Je-li testové kritérium menší než kritická hodnota Studentova t -rozdělení na zvolené hladině významnosti, znaky (kvantitativní a kvalitativní) jsou na sobě nezávislé, korelační koeficient populace je nulový, tedy přijímáme nulovou hypotézu:

$$r_s = 1 - \frac{6 * \sum_{i=1}^n d_i^2}{n * (n^2 - 1)}$$

kde d_i jsou difference pořadových čísel uspořádaných hodnot veličin X a Y . Hod-

noty leží v intervalu od -1 do $+1$, se stejnou interpretací, tj. jeho nulová hodnota představuje absenci lineární (tedy nikoli jakékoli) závislosti sledovaných veličin. Naopak v případě funkční závislosti, kdy z hodnoty jedné veličiny na základě rovnice přímky vyplývá jednoznačně hodnota druhé veličiny, je korelační koeficient ± 1 . Znaménko nám ukazuje směr závislosti, tj. zda jde o přímou (+) nebo nepřímou (-) lineární závislost.

Stejně jako Pearsonův koeficient, i Spearmanův koeficient pořadové korelace můžeme testovat v hypotéze o nezávislosti veličin. Ani vysoká hodnota korelačního koeficientu ještě totiž nemusí znamenat příčinnou závislost mezi proměnnými. Tvzení o existující lineární závislosti je proto nutné ověřit (Hindl, 2006).

V případě lineární nezávislosti veličin X a Y v základním souboru je korelační koeficient roven nule. Nulová hypotéza proto bude mít tvar:

$$H_0: R_{xy} = 0$$

Oproti tomu stavíme hypotézu o nenulové hodnotě korelačního koeficientu ve formě:

$$H_1: R_{xy} \neq 0 \text{ nebo } H_1: R_{xy} > 0 \text{ nebo } H_1: R_{xy} < 0$$

Výsledky

K ověření předpokladů byly vyhodnocovány dílčí otázky. Bylo zjišťováno, zda respondenti hodnotí zařazení bezpečnostních témat do vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví jako správné rozhodnutí.

První otázka zjišťovala, zda učitelé hodnotí zařazení bezpečnostních témat do vzdělávacího oboru Výchova ke zdra-

Tab. 1 Hodnocení důležitosti okruhu pro vzdělávání jedince (připravenost pro život)

Hodnocení důležitosti okruhu pro vzdělávání jedince – připravenost pro život (1 – nejméně důležité, 10 – nejvíce důležité)	Počet	Průměr	Medián	Mini- mum	Maxi- mum	Směr. odchylka	Pořadí důležitosti
bezpečné chování a komunikace	298	9,3	10,0	3,0	10,0	1,2	3
bezpečný pohyb v rizikovém prostředí	298	8,9	9,0	3,0	10,0	1,4	6
nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií	298	9,7	10,0	3,0	10,0	0,9	1
bezpečné prostředí ve škole	298	9,2	10,0	3,0	10,0	1,4	5
ochrana obyvatelstva (varování a ukrytí, evakuace, nebezpečí paniky apod.)	298	8,5	9,0	4,0	10,0	1,6	9
doprava a bezpečnost	298	8,6	9,0	2,0	10,0	1,8	7
první pomoc	298	9,5	10,0	6,0	10,0	1,0	2
živelní pohromy v České republice (povodně, požáry, silný vítr ap.)	298	8,1	8,0	3,0	10,0	1,7	12
živelní pohromy ve světě	298	7,1	7,0	1,0	10,0	2,1	15
epidemie, pandemie	298	8,1	8,0	1,0	10,0	1,9	11
ohrožení plynoucí z lidské činnosti, havárie (chemické, radiační)	298	8,0	8,0	3,0	10,0	1,8	13
extremismus, terorismus	298	8,3	9,0	1,0	10,0	1,8	10
násilné chování	298	9,3	10,0	5,0	10,0	1,1	4
bezpečnost ve volné přírodě	298	8,5	9,0	2,0	10,0	1,7	8
obrana státu	298	7,3	8,0	1,0	10,0	2,0	14

ví za důležité rozhodnutí pro vzdělávání. Byla použita škála od 1 (nejméně důležité) po 10 (nejvíce důležité). Celkově bylo sledováno patnáct vyučovaných tematických okruhů: bezpečné chování a komunikace, bezpečný pohyb v rizikovém prostředí, nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií, bezpečné prostředí ve škole, ochrana obyvatelstva, dopravní bezpečnost, první pomoc, živelní pohromy v České republice, živelní pohromy ve světě, epidemie, pandemie, ohrožení plynoucí z lidské činnosti – havárie, extremismus a terorismus, násilné chování, bezpečnost ve volné přírodě, obrana státu. Odpovědi na první otázku jsou uvedeny v tabulce 1. Jako nejdůležitější téma je učiteli celkově hodnoceno téma „nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií“, které je v průměru hodnoceno 9,7 body z 10. Druhé nejdůležitější téma podle učitelů je „první pomoc“ (průměrné hodnocení 9,5) a poté „bezpečné chování a komunikace“ (průměr 9,3).

I když jako nejméně důležité téma pro připravenost na život učitelé uvedli „živelní pohromy ve světě“ s průměrným hodnocením důležitosti 7,1 a „obrana státu“ s průměrem 7,3 bodů, je z výše dosaženého koeficientu zřejmé, že jsou učitelé považována za témata patřící do vzdělávání.

Tato otázka je významná z hlediska utváření postojů učitelů k výuce dané oblasti. Hodnocení významu sledovaných okruhů pro život žáků je významným motivačním činitelem pro učitele. Je zajímavé, že téma obrany státu zůstává učitelé hodnocené stále jako nejméně důležité i v době války na Ukrajině.

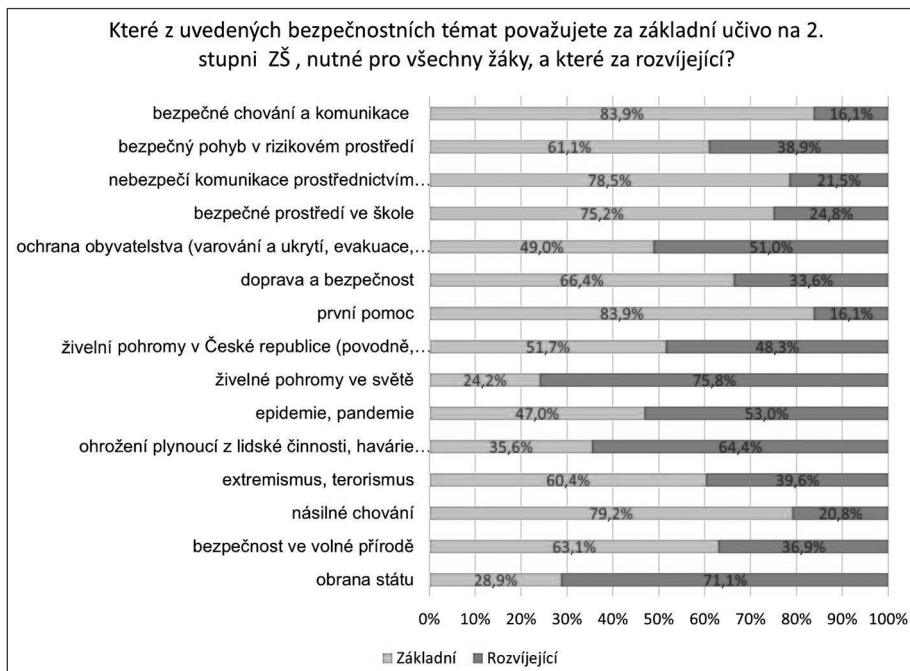
Druhá otázka z tohoto bloku otázek sledovala potřebnost zařazení jednotlivých tematických okruhů do povinného základního vzdělávání. Hodnocení bylo opět provedeno na 10bodové škále, kde 1 představovalo „nejméně důležité“ a 10 „nejvíce důležité“.

Za nejdůležitější učitelé považují zařadit do výuky téma „nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií“ (průměr 9,7 bodů z 10), na druhém místě je to „bezpečné chování a komunikace“ (průměr 9,4 bodů) a poté „první pomoc“ (průměr 9,4 bodů).

Jako nejméně důležité učitelé hodnotí „živelní pohromy ve světě“ s průměrem 6,8 bodů a „obrana státu“ (průměr 7,2 bodů). Lze tedy konstatovat, že pokud učitelé nepovažují téma za důležité pro žáka, nepovažují za potřebné zařadit ho do základního vzdělávání. S touto otázkou souvisí i zjištění názorů učitelů na zařazení patnácti bezpečnostních témat do základního či rozvíjecího učiva. Otázka zněla: „Které z uvedených bezpečnostních témat považujete za základní učivo na 2. stupni ZŠ, nutné pro všechny žáky, a které za rozvíjecí?“ (obr. 2).

Nejvíce učitelů si myslí, že do základního učiva druhého stupně základní školy by mělo být zařazeno „bezpečné chování a komunikace“ a „první pomoc“. Za základní je považuje 83,9% dotázaných učitelů (250 osob). Třetí oblastí je „násilné chování“ (79,2%; 236 osob) a poté „nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií“ (78,5%; 234 osob).

Jako nejméně důležité téma, resp. téma, o kterém si nejvíce učitelů myslí, že

Obr. 2 Základní a rozvíjející učivo

by mělo být pouze rozvíjející, jsou „živelní pohromy ve světě“. Toto téma by do základního učiva zařadilo pouze 24,2% učitelů. Následuje téma „obrana státu“, které by do základního učiva zařadilo pouze 28,9% dotázaných učitelů (86 osob).

Dalším sledovaným kritériem bylo hodnocení učitelů ohledně náročnosti přípravy na výuku bezpečnostních témat. Hodnocení přináší tabulka 2. Hodnocení je provedeno na 10bodové škále, kdy hodnota 10 představuje nejvyšší náročnost na přípravu.

Jako nejnáročnější téma je hodnoceno „nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií“ s průměrným hod-

nocením 7,3 bodů a poté „násilné chování“ (průměr 7,2 bodů). Na třetím místě jsou pak témata „extremismus, terorismus“ (průměr 7,1). Všechna tři jmenovaná témata jsou náročná na aktualizaci a zejména téma „nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií“ vyžaduje soustavné vzdělávání a rychlé přizpůsobování nově vzniklým situacím rizikového chování. Naopak na opačném spektru, tedy jako nejméně náročné, učitelé vidí téma „doprava a bezpečnost“ (průměr 5,8 bodů). K tomuto hodnocení jistě přispívá i fakt, že k tématu bezpečnosti v dopravě je dostatečné množství didaktických materiálů.

Tab. 2 Hodnocení bezpečnostních témat z hlediska náročnosti na přípravu učitele

Hodnocení bezpečnostních témat z hlediska náročnosti na přípravu učitele (1 – nejméně obtížné, 10 – nejvíce obtížné)	Počet	Průměr	Medián	Mini- mum	Maxi- mum	Směr. od- chylka	Pořadí důleži- tosti
bezpečné chování a komunikace	298	6,8	7,0	1,0	10,0	2,3	6
bezpečný pohyb v rizikovém prostředí	298	7,0	7,0	1,0	10,0	2,2	4
nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií	298	7,3	8,0	1,0	10,0	2,3	1
bezpečné prostředí ve škole	298	6,3	6,0	1,0	10,0	2,5	9
ochrana obyvatelstva (varování a ukrytí, evakuace, nebezpečí paniky apod.)	298	6,3	7,0	1,0	10,0	2,3	10
doprava a bezpečnost	298	5,8	5,0	1,0	10,0	2,4	15
první pomoc	298	6,6	7,0	1,0	10,0	2,6	7
živelní pohromy v České republice (povodně, požáry, silný vítr ap.)	298	5,9	6,0	1,0	10,0	2,3	14
živelní pohromy ve světě	298	6,1	6,0	1,0	10,0	2,2	12
epidemie, pandemie	298	6,3	6,0	1,0	10,0	2,3	11
ohrožení plynoucí z lidské činnosti, havárie (chemické, radiační)	298	6,5	6,0	1,0	10,0	2,3	8
extremismus, terorismus	298	7,1	7,0	1,0	10,0	2,1	3
násilné chování	298	7,2	8,0	1,0	10,0	2,3	2
bezpečnost ve volné přírodě	298	6,1	6,0	1,0	10,0	2,4	13
obrana státu	298	6,9	7,0	1,0	10,0	2,3	5

Tab. 3 Hodnocení vlastní kompetentnosti k výuce vybraných bezpečnostních tematických okruhů

Hodnocení vlastní kompetentnosti k výuce vybraných bezpečnostních tematických okruhů (1 – nejméně kompetentní, 10 – nejvíce kompetentní)	Počet	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Směr. odchylka	Pořadí důležitosti
bezpečné chování a komunikace	298	8,0	8,0	1,0	10,0	1,8	3
bezpečný pohyb v rizikovém prostředí	298	7,4	8,0	1,0	10,0	1,9	8
nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií	298	7,7	8,0	3,0	10,0	2,0	5
bezpečné prostředí ve škole	298	8,0	8,0	1,0	10,0	1,7	2
ochrana obyvatelstva (varování a ukrytí, evakuace, nebezpečí paniky apod.)	298	7,1	7,0	1,0	10,0	1,9	9
doprava a bezpečnost	298	7,7	8,0	2,0	10,0	1,7	4
první pomoc	298	8,1	9,0	1,0	10,0	2,0	1
živelní pohromy v České republice (povodně, požáry, silný vítr ap.)	298	6,9	7,0	1,0	10,0	2,0	10
živelní pohromy ve světě	298	5,7	6,0	1,0	10,0	2,3	14
epidemie, pandemie	298	6,9	7,0	1,0	10,0	2,1	11
ohrožení plynoucí z lidské činnosti, havárie (chemické, radiační)	298	6,1	6,0	1,0	10,0	2,3	13
extremismus, terorismus	298	6,2	6,0	1,0	10,0	2,2	12
násilné chování	298	7,6	8,0	1,0	10,0	2,0	6
bezpečnost ve volné přírodě	298	7,6	8,0	2,0	10,0	2,0	7
obrana státu	298	5,0	5,0	1,0	10,0	2,3	15

Třetí sledovanou oblastí bylo hodnocení vlastní kompetentnosti k výuce vybraných bezpečnostních tematických okruhů. Hodnota 10 představuje opět nejvyšší subjektivní hodnocení kompetentnosti k výuce. Z tabulky 3 vyplývá, že učitelé si nejvíce věří v kompetentnosti u tématu: „první pomoc“ (průměrné hodnocení je 8,1 bodů), „bezpečné prostředí ve škole“ (průměr 8,0 bodů), a „bezpečné chování a komunikace“ (hodnoceno také s průměrem 8,0). Naopak nejméně kompetentní se učitelé cítí v tématech: „obrana státu“ (průměr 5,0), „živelní pohromy ve světě“ (průměr 5,7 bodů) a „ohrožení plynoucí z lidské činnosti, havárie (chemické, radiační)“ (průměr 6,1 bodů).

Výsledky a závěry

Výzkumné šetření sledovalo tři výzkumné předpoklady:

1. Zařazení bezpečnostních témat do vzdělávacího obsahu *Výchovy ke zdraví* hodnotí jako správné rozhodnutí respondenti, kteří považují bezpečnostní problematiku za důležitou pro vzdělávání jedince a jeho připravenost pro život (tab. 4). Mezi osobami, které považují zařazení bezpečnostních témat do vzdělávacího obsahu *Výchovy ke zdraví* za správné rozhodnutí, a osobami, které si to nemyslí, nejsou v hodnocení důležitosti témat statisticky významné rozdíly ani u jednoho ze sledovaných témat (všechny p-hodnoty u dvouvýběrového *Mannova-Whiteyova* testu jsou větší než hladina významnosti $\alpha = 5\%$).

Učitelé tedy hodnotí zařazení bezpečnostních témat jako správné rozhodnutí, a to i v případech, kdy nepovažují bezpečnostní problematiku za důležitou pro vzdělávání

jedince ve smyslu připravenosti pro život. Z těchto zjištění se nabízí k diskusi další otázky: zda učitelé vnímají aktuální roztržičnost těchto témat v kurikulu, a tím i dosažení nízké úrovně znalostí u žáků v souladu se zjištěním České školní inspekce z let 2016 a 2017.

2. Druhý výzkumný předpoklad, tj. že bezpečnostní témata hodnocená respondenty jako potřebná pro zařazení do základního učiva jsou více považována za témata základního učiva, se potvrdil ve všech statisticky významných tématech kromě tématu *Dopravy a bezpečnosti*. V případě tématu *Dopravy a bezpečnosti* jsou mezi skupinami statisticky významné rozdíly. Hodnocení je zde však obrácené, tj. osoby, které označily toto téma za rozvíjející, je v průměru hodnotí jako potřebnější než osoby, které téma označily za základní (tab. 5).

Třetí předpoklad ve znění „hodnocení subjektivní kompetentnosti k výuce bezpečnostních témat je závislé na délce pedagogické praxe“ se potvrdil ve všech sledovaných oblastech kromě ochrany obyvatelstva (varování a úkrytí, evakuace, nebezpečí paniky apod.). V téměř všech uvedených případech jsou korelační koeficienty kladné, tj. s rostoucí délkou praxe si učitelé v případě těchto témat připadají kompetentnější k výuce. Jedinou výjimkou je téma ochrany obyvatelstva, kde s rostoucí délkou praxe subjektivní kompetentnost klesá. Toto zjištění je důležité vzhledem k realizaci ostatních témat, zahrnuje informace o systému varování obyvatelstva, druhy úkrytů a evakuace. Jedná se tedy o základní téma celé problematiky. U ostatních témat neexistuje statisticky významný lineární vztah mezi délkou praxe a subjektivní kompetentností (tab. 6).

Tab. 4 Vztah hodnocení správnosti zařazení bezpečnostních témat do výchovy a hodnocení důležitosti témat pro vzdělávání jedince a jeho připravenost pro život

	Úpravami vzdělávacího obsahu výchovy ke zdraví došlo v roce 2013 k rozšíření obsahu o bezpečnostní témata. Považujete toto rozhodnutí za správné?										Test Mann–Whitney	
	Ano					Ne					Testové kritérium	p-hodnota
	Počet	Průměr	Medián	Směr. odchylka	Počet	Průměr	Medián	Směr. odchylka				
Úpravami vzdělávacího obsahu výchovy ke zdraví došlo k rozšíření obsahu o následující bezpečnostní témata. Oboduje na škále 1–10 důležitost pro vzdělávání jedince (připravenost pro život) jednotlivých tematických okruhů (1 – nejméně důležité, 10 – nejvíce důležité)	288	9,4	10,0	1,2	10	7,8	8,0	1,8	5678,0	0,487		
bezpečné chování a komunikace	288	9,0	10,0	1,3	10	5,6	7,0	2,3	5514,0	0,338		
bezpečný pohyb v rizikovém prostředí	288	9,7	10,0	0,9	10	9,2	10,0	1,2	5706,0	0,453		
nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií	288	9,3	10,0	1,2	10	7,0	8,0	2,7	5774,0	0,630		
bezpečné prostředí ve škole	288	8,5	9,0	1,6	10	7,2	8,0	2,1	5388,0	0,243		
ochrana obyvatelstva (varování a ukrytí, evakuace, nebezpečí paniky apod.)	288	8,7	9,0	1,7	10	6,2	7,0	2,8	5720,0	0,585		
doprava a bezpečnost	288	9,5	10,0	0,9	10	9,0	10,0	1,3	5562,0	0,299		
první pomoc	288	8,1	8,0	1,7	10	6,6	6,0	2,3	5698,0	0,570		
živelní pohromy v České republice (povodně, požáry, silný vítr ap.)	288	7,1	7,0	2,1	10	5,6	5,0	2,8	4998,0	0,063		
živelní pohromy ve světě	288	8,2	8,0	1,9	10	6,6	6,0	2,3	5552,0	0,400		
epidemie, pandemie	288	8,0	8,0	1,8	10	7,2	7,0	2,3	5682,0	0,552		
ohrožení plynoucí z lidské činnosti, havárie (chemické, radioaktivní)	288	8,3	9,0	1,8	10	7,4	7,0	2,0	5576,0	0,424		
extremismus, terorismus	288	9,3	10,0	1,1	10	8,4	9,0	1,7	5196,0	0,090		
násilné chování	288	8,6	9,0	1,6	10	5,4	6,0	2,6	5510,0	0,350		
bezpečnost ve volné přírodě	288	7,4	8,0	2,0	10	5,6	5,0	2,5	5558,0	0,412		
obrana státu												

Tab. 5 Hodnocení potřebnosti zařazení témat do vzdělávání podle hodnocení typu tématu

Hodnocení potřebnosti zařazení do povinného základního vzdělávání jednotlivých tematických okruhů (1 – nejméně důležité, 10 – nejvíce důležité)	Základní téma				Rozvíjející téma				Test Mann–Whitney	
	Počet	Průměr	Medián	Směr. odchylka	Počet	Průměr	Medián	Směr. odchylka	Testové kritérium	p-hodnota
bezpečné chování a komunikace	250	9,4	10,0	1,1	48	9,4	10,0	1,2	5288,0	0,151
bezpečný pohyb v rizikovém prostředí	182	9,1	10,0	1,3	116	8,3	8,0	1,6	7084,0	< 0,001*
nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií	234	9,7	10,0	0,8	64	9,8	10,0	0,5	7096,0	0,352
bezpečné prostředí ve škole	224	9,1	10,0	1,5	74	8,5	9,0	1,8	6916,0	0,018*
ochrana obyvatelstva (varování a ukrytí, evakuace, nebezpečí paniky apod.)	146	9,0	10,0	1,5	152	7,4	8,0	2,0	5948,0	< 0,001*
doprava a bezpečnost	198	8,7	9,0	1,7	100	8,1	9,0	2,1	8486,0	0,033*
první pomoc	250	9,4	10,0	1,1	48	9,5	10,0	1,3	4998,0	0,026*
živelní pohromy v České republice (povodně, požáry, silný vítr apod.)	154	8,7	9,0	1,6	144	7,3	7,0	1,8	6138,0	< 0,001*
živelní pohromy ve světě	72	7,6	8,0	2,2	226	6,6	7,0	2,3	6120,0	0,001*
epidemie, pandemie	140	8,7	9,0	1,6	158	7,2	7,0	2,1	6294,0	< 0,001*
ohrožení plynoucí z lidské činnosti, havárie (chemické, radiální)	106	8,7	9,0	1,6	192	7,2	7,0	2,0	5772,0	< 0,001*
extremismus, terorismus	180	8,7	9,0	1,5	118	7,4	8,0	2,4	7180,0	< 0,001*
násilné chování	236	9,3	10,0	1,1	62	9,2	10,0	1,5	7106,0	0,688
bezpečnost ve volné přírodě	188	8,7	9,0	1,6	110	7,5	8,0	2,1	6764,0	< 0,001*
obrana státu	86	8,4	9,0	1,9	212	6,7	7,0	2,5	5282,0	< 0,001*

 * – statistický významné rozdíly mezi skupinami na hladině významnosti $\alpha = 5\%$

Tab. 6 Vztah kompetentnosti k výuce podle délky pedagogické praxe

Zhodnoňte vlastní kompetentnost k výuce vybraných bezpečnostních tematických okruhů (1 – nejméně kompetentní, 10 – nejvíce kompetentní)	Počet let pedagogické praxe	
	Korelační koeficient	p-hodnota
bezpečné chování a komunikace	0,290	< 0,001*
bezpečný pohyb v rizikovém prostředí	0,167	0,004*
nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií	0,018	0,752
bezpečné prostředí ve škole	0,242	< 0,001*
ochrana obyvatelstva (varování a ukrytí, evakuace, nebezpečí paniky apod.)	-0,164	0,005*
doprava a bezpečnost	-0,083	0,154
první pomoc	0,081	0,164
živelní pohromy v České republice (povodně, požáry, silný vítr apod.)	-0,107	0,064
živelní pohromy ve světě	-0,107	0,065
epidemie, pandemie	-0,103	0,076
ohrožení plynoucí z lidské činnosti, havárie (chemické, radiační)	-0,092	0,111
extremismus, terorismus	0,065	0,265
násilné chování	0,179	0,002*
bezpečnost ve volné přírodě	-0,025	0,670
obrana státu	0,028	0,629

* statisticky významný vztah na hladině významnosti $\alpha = 5\%$

V závěru prezentace výsledků výzkumné studie je třeba zvážit metodologické limity studie. Jednotlivé otázky výzkumného nástroje dotazníku zjišťovaly názory a postoje k navrhovaným kurikulárním změnám týkajícím se zařazení bezpečnostních témat do nově koncipovaného vzdělávacího oboru Člověk, zdraví a bezpečí. V měřených konstruktech (označení tematických okruhů) byla použita terminologie, která se v kurikulárních

dokumentech (např. v učebnicích, metodikách) běžně používá. Výběr respondentů byl podmíněn aprobační oborů Výchova ke zdraví a aktuálním působením v praxi. Přesto mohlo dojít u respondentů k dílčím odlišnostem v chápání těchto pojmů. Dalším limitním faktorem v interpretaci výsledků může být vliv druhé vystudované aprobační oborů respondentů. Druhými aprobačními obory respondentů byly zejména obory Pedagogika, Tělesná vý-

chova, Speciální pedagogika, Biologie, Chemie. Lze se domnívat, že hodnocení měřených konstrukťů mohlo být ovlivněno i blízkostí druhé aprobační k bezpečnostní problematice, např. Chemie a Tělesné výchovy ve srovnání s Pedagogikou. Bude provedena sekundární analýza korelací mezi hodnocením respondentů v měřených konstruktech a vystudovanou druhou aprobační, ale i délkou pedagogické praxe respondentů.

ZÁVĚR

V textu prezentovaná výzkumná studie zjišťovala názory a postoje učitelů Výchovy ke zdraví na změny v oblasti kurikula bezpečnostních témat. Umožnila nám hlouběji nahlédnout na názory a postoje klíčových aktérů kurikulární reformy v oblasti nově se utvářející vzdělávací oblasti Člověk, zdraví a bezpečí. Postoje učitelů, kteří tuto problematiku aktuálně vyučují na základních a středních školách, jsou důležitým faktorem úspěchu reformy. Pozitivním zjištěním je fakt, že učitelé hodnotí bezpečnostní témata jako důležitá a zařazení této problematiky do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, resp. Člověk, zdraví a bezpečí (podle navrhované změny názvu vzdělávací oblasti prezentované MŠMT, 2024) hodnotí jako správné rozhodnutí.

Holistické pojetí zdraví a bezpečí ve školách a vzájemná propojenost těchto oblastí je v souladu se zahraničními výzkumy, viz např. monografie *School safety and violence prevention* (Mayer a Jimerson, 2019) nebo výzkumná zpráva *How safe are*

our schools? (Mayer & Furlong, 2010). Ministerstvo školství Spojených států amerických, resp. odbor školství výzkumu klimatu ve školách (Department of Education School Climate Surveys) zveřejňuje aktuální výsledky výzkumů v oblasti tzv. kritických složek bezpečnosti školy (critical components of school safety), které zdůrazňují model bezpečné a zdravé školy. Zřejmý posun od vnímání bezpečnosti na školách od prevence rizik k širšímu pojmání školní bezpečnosti se zaměřením na posilování odolnosti a adaptačních mechanismů u žáků je prezentován v díle Davida C. Maye *Introduction to the special issue on school safety: Increasing understanding/decreasing misunderstandings in the realm of school safety* (2018).

U patnácti sledovaných tematických okruhů existují rozdíly ve vnímání důležitosti témat pro žáky, jejich připravenost pro život. Mezi nejméně důležitá témata podle oslovených respondentů patří téma živelních pohrom ve světě a téma obrany státu, ale jejich hodnocení zůstává vysoké, vzhledem k dosaženému koeficientu 7,1, resp. 7,3 z možných deseti bodů. Ukázalo se, že tato témata jsou také respondenty nejčastěji navrhována jako rozvíjející učivo. Dále bylo zjištěno, že hodnocení vlastní kompetentnosti výuky ve sledovaných tématech vzrůstá s délkou pedagogické praxe, s výjimkou tématu ochrana obyvatelstva. Téma obrany státu hodnotí respondenti jako obtížné na přípravu a uvádějí i nízké hodnocení vlastní kompetentnosti k výuce. Spolupráce s externími subjekty na realizaci tohoto tématu se jeví jako jedno z možných řešení.

Navrhané změny v kurikulu bezpečnostních témat bude potřeba vysvětlit nejenom učitelské obci, ale také rodičovské a ostatní veřejnosti, aby nevznikl stav, kdy je po škole požadována výuka v oblasti, po které učitelé nevnímají společenskou objednávku. To se týká především oblasti obrany státu, v níž se oslovení učitelé cítí nejméně kompetentní. Nutností je pokračující dialog mezi zodpovědnými institucemi z hlediska obsahu výuky a pokračující rozvoj oborové didaktiky Výchovy ke zdraví a bezpečí. V utváření bezpečnostního povědomí jednotlivce sehrává škola klíčovou úlohu společně s rodiči, veřejností a ostatními společenskými institucemi. Vývoj dozrál k holistickému chápání bezpečnost-

ní problematiky. Senzibilita pro hodnotu bezpečnosti by měla vycházet z kultury společnosti. Důležitý, ale pouze mechanicko-vojenský pohled na problematiku bezpečnosti ve světě dnešních rizik nejenom pro prostředí školy nestačí. Výzkumné šetření ukázalo vnímání důležitosti bezpečnostních témat. Hodnota bezpečí vyžaduje rozvoj morálky a mravnosti posilováním vlastností jedince jako je vytrvalost, statečnost, solidarita. Možné východisko nabízí kulturní posun ve vnímání bezpečnosti v holistickém pojetí kultury bezpečnosti, která se ale neobejde bez přijetí osobní zodpovědnosti za vlastní bezpečnost a tím i vnitřní motivovanosti k hodnotě bezpečí za současné podpory politických elit.

LITERATURA

- Brooks, S. M. (2017). *Violence among students and school staff: Understanding and preventing the causes of school violence*. North Charleston: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- ČŠI (2014). *Tematická zpráva: Výsledky zjišťování podpory výchovy ke zdraví v mateřských školách, základních a středních školách*. Praha: ČŠI. Dostupné z <https://www.csicr.cz>.
- ČŠI (2016). *Tematická zpráva: Vzdělávání v bezpečnostních tématech*. Praha: ČŠI. Dostupné z <https://www.csicr.cz>.
- ČŠI (2017). *Výběrové zjišťování výsledků žáků na úrovni 5. a 9. ročníků základních škol ve školním roce 2016/2017 – Závěrečná zpráva*. Praha: ČŠI. Dostupné z <https://www.csicr.cz>.
- Dunlap, E. S. (Ed.). (2013). *The comprehensive handbook of school safety*. Taylor Francis.
- Eichler, J. (2009). *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál.
- EU-OSHA (2009). *OSH in the school curriculum: requirements and activities in the EU Member States*. Luxembourg: The European Agency for Safety and Health at Work.
- GŘHZS (2011). Začlenění tematik „Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova“ do studijních programů pedagogických fakult. Dostupné z <https://www.hzscr.cz>.
- GŘHZS (2017). Zpráva o výsledcích podrobné analýzy současného stavu výuky všech bezpečnostních témat ve školách s návrhy dalšího postupu. Dostupné z <https://www.hzscr.cz>.
- Hindts, R. (2006). *Statistika pro ekonomy* (7. vyd.). Praha: Professional Publishing.
- Huber, W. (2016). *Etika: Základní otázky našeho života*. Praha: Vyšehrad.
- Chlíbková, D., & Mazal, F. (2008). Úvaha o vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva z pohledu nejen historického. *Tělesná kultura*, 31(1), 30–47.

- Kovaříková, M., & Marádová, E. (2020). *Didaktika výchovy ke zdraví a bezpečí v kontextu kurikulární reformy a učitelského vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Kebza, V. (2013). *Chování člověka v krizových situacích*. (2. vyd.). Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze.
- Kyselák, J., & Rožňák, P. (2022). Branná výchova jako nástroj sociální kontroly. *Historická sociologie*, 14(1), 129–148.
- May, D. C. (2018). Introduction to the special issue on school safety: Increasing Understanding/ Decreasing misunderstandings in the realm of school safety. *American Journal of Criminal Justice*, 43(1), 1–5.
- Marádová, E. (2008a). Education towards health on the way from the framework education programme towards its realization in school practice. In E. Řehulka et al. (Eds.), *School and Health 21 – Contemporary discourse on school and health investigation* (s. 23–28). Brno: Masarykova univerzita.
- Marádová, E. (2008b). Výchova ke zdraví v kurikulu školy jako výzva pro změny v edukační realitě. In T. Svatoš, J. Doležalová (Eds.), *Pedagogický výzkum jako podpora proměny současné školy – sborník sdělení 16. konference ČAPV*. Hradec Králové: Gaudeamus UHK.
- Marádová, E. (2009). Transformation of education towards health in czech schools and current trends in teacher training. *European Journal of Physical & Health Education*, 2(1), 75–85
- Marádová, E. (2011). Promoting health in school curriculum – curriculum goals and strategies for their implementation in primary schools. In Řehulka, E., *School and Health 21. Health literacy through education* (s. 97–106). Brno: Masarykova univerzita.
- Mareš, J. (2012). *Posttraumatický rozvoj člověka*. Praha: Grada.
- Mayer, M. J., & Jimerson, S. R. (Eds.). (2019). *School safety and violence prevention: Science, practice, policy*. American Psychological Association.
- Mayer, M. J., & Furlong, M. J. (2010). How safe are our schools? *Educational Researcher*, 39(1), 16–26.
- MŠMT (1999). Pokyn MŠMT, čj. 34776/9822, ze dne 4. května 1999.
- MŠMT (2005). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání verze 2005. Dostupné z <http://msmt.gov.cz>.
- MŠMT (2013). Upravený rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013. Dostupné z <http://msmt.gov.cz>.
- MŠMT (2021). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání verze 2021. Dostupné z <http://msmt.gov.cz>.
- MŠMT (2023). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání verze 2023. Dostupné z <http://msmt.gov.cz>.
- MŠMT (2024). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání návrh RVP k veřejné konzultaci 2024. Pracovní verze.
- Mužíková, L. (2010). *Škola a zdraví pro 21. století: Podněty pro implementaci výchovy ke zdraví do školských vzdělávacích programů*. Brno: Masarykova univerzita – MSD.
- Pecáková, I. (2011). *Statistika v terénních průzkumech*. (2. vyd.). Praha: Professional Publishing.

- Porada, V., & Holcr, K. (2011). *Policejní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Sak, P. (2018). *Úvod do teorie bezpečnosti*. Praha: Petrklíč.
- Smolík, J., Šmíd, T. et al. (2010). *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Masarykova univerzita.
- Spilková, V. (2010). Evropské přístupy pojetí kvality učitele – optikou formálních dokumentů. *Pedagogika*, 60(3–4), 265–275.
- Šiman, J. (2016). Optimalizace výuky problematik „bezpečnosti“ v pravidelném vzdělávání. 112 (*Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*), 15(3), s. 23–25.
- Šimek, J., & Halířová, M. (2021). *Škola a válka: Branná výchova v české škole*. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského.
- Timm, P. (2019). *School security: How to build and strengthen a school safety program*. Butterworth-Heinemann.
- Tupý, J. (2008). Výchova ke zdraví v dosavadních RVP a ŠVP na základních a středních školách. In *Program zdraví 21 a výchova ke zdraví*. Brno: Masarykova univerzita.
- Tupý, J. (2018). *Podkladová studie: Člověk a zdraví*. (Interní dokument). Praha: NÚV. Dostupné z <http://www.nuv.cz>.
- Zákon č. 92/1951 Sb., o branné výchově.

PhDr. Miroslava Kovaříková, Ph.D.

*Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, katedra pedagogiky;
e-mail: miroslava.kovarikova@tul.cz*

KOVAŘÍKOVÁ, M. Security Issues in the Context of Curriculum Revision in the Czech Republic from the Perspective of Key Actors in Curriculum Reform

The text discusses the issue of including safety issues in the Framework Educational Programs in the Czech Republic in the currently ongoing curriculum revision. The article presents data from a quantitative research study conducted in January 2023 using the questionnaire method. The selection of respondents was specific, including teachers of primary and secondary schools who are actively involved in teaching safety topics in practice and one of their professional qualifications is Health Education. The selection criteria were met by 298 out of a total of 438 respondents who were included in the evaluation. The text outlines the development of the curriculum of safety topics in the historical context of conceptual changes in the education system.

Objectives: *The research study aims to reveal teachers' opinions on the ongoing curricular reform in the field of teaching safety topics. Another objective is to determine the relationship between the assessment of the importance of teaching and the demands on teachers' preparation for teaching and the assessment of their own competence in a given area.*

Data collection methods: *A quantitative type of survey was chosen for the needs of the research study. The data collection method used was a questionnaire.*

Data analysis method: *A primary analysis of individual questions was carried out and subsequently a secondary analysis of the results. The statistical methods Mann–Whitney U-test and Spearman's correlation coefficient were used to evaluate the questions.*

Results and conclusions: *It turned out that teachers assess safety topics as important for students' readiness for life and consider the inclusion of this issue in the educational area of Man and Health, or Man, his Health and Safety, as the right decision. There are differences in the perception of the importance of the topics among the 15 monitored thematic areas. According to the respondents, the least important topics include the topic of natural disasters in the world and the topic of national defense. However, their average importance rating remains high: 7.1 and 7.3 out of 10 possible points. It is therefore clear that teachers consider them to be topics that belong to education. It turned out that these topics are also most often proposed by respondents as developing curriculum. It was also found that the assessment of one's own teaching competence in the monitored topics increases with the length of teaching experience, with the exception of the topic of population protection. Respondents evaluate the topic of national defense as one of the most difficult to prepare for and also report a low assessment of teaching competence.*

Keywords: *revision, curriculum, security topics, teachers*